СВЕСКА 6. — ЈУНИ — ГОД VII (1926)

ženski pokret
женски покрет

Уредник, ВЕРА ЈОВАНОВИЋ

САДРЖАЈ:

175. **Ograničenje poroda** . . . . . Alojzija Štebi

178. **Републиканска странка и женско питање** . . . . . Јаша М. Продановић

186. **Женске одлике у мушкој држави и мушке одлике у женској држави** М. и М. Вертинг . . . . . (Прев. Милева Т. Петковић)

192. **Извештај о раду Конгреса Интернационалне Алијансе за женско право гласа** . . . . . Милена Атанацковић

207. **Женски Покрет у Јужној Србији** Милица Ј. Дедијер

Белешке:

Београдске жене и Општина. — Подaнство удате жене у Данској. — Подaнство удате жене у Француској. — Жене свештеници у Данској. — Еманципација индиских жена. — Све Данкиње титулисаће се „Госпођо“. — Помен изгинулим херојима на Делиграду. — Питање женске полиције у Аустрији. — Просвећена жена — књига живота П. Р. — „Slovenska Žena“ — Просвећена жена П. М. И.

ЦЕНА 5 ДИНАРА

У ЖЕНСКОМ КЛУБУ
ВУКА КАРАЦИЋА УЛ. БР. 18.

Може се добити врло
добра, домаћа храна
и то:

ручак 16 дин.
вечера 8 дин.

у абонману:
ручак 450 дин,
Вечера 240 д.

У ЖЕНСКОМ КЛУБУ
ВУКА КАРАЦИЋА УЛ. БР. 18.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 6. ЈУНИ ГОД. VII. (1926.)

Ograničenje poroda.

Po svima kulturnim zemljama posle rata vrlo je ojačao pokret, kome je cilj da se sprovede u život eugenički principi o izboru dece, jer za ekonomski i kulturni napredak čovečanstva važnije je, po tvrđenju eugenika, da se obrati sva pažnja kvalitetu budućih generacija nego kvantitetu. U vezi s tim pokretom ide i pokret, koji traži reforme strogih odredaba kaznenih zakona o odbacivanju ploda, koje su manje više jednake u svima državama sa izuzetkom Unije Sovjetskih Socijalističkih Republika. Traže se reforme, koje bi dale i tim zakonskim odredbama nešto od ovih težnja, koje struje u današnjem dobu i koje bi bile u skladu sa uslovima današnjeg života. Farisejstvo društva je da zakon osudi ženu, koja bez najnužnijih sredstava za život, oslabljena od mnogih porođaja neće više da rađa — a proslavlja smrt devet miliona najboljih ljudi, koje je progutao ratni moloh u svetskoj katastrofi; treba izmeniti naziranje o svetosti svakog života — tako argumentiraju i propovedaju propagatori pokreta za reformu kaznenih odredaba za odbacivanje ploda. Njihov pokret je uspešan, širi se, neumorni su u propagandi, ustanovljavaju na ročite savetodavnice, gde lekari upućuju žene o upotrebi antikoncepcionelnih sredstava, predlažu parlamentima predloge i t. d.

Propaganda i delatnost eugenika i onih, koji traže reformu kaznenih odredaba, ima da zabeleže baš ovih dana jedan veliki uspeh. Čehoslovačka je izradila projekat novog zakona u kome se nalaze odredbe po kojima ostaje odbacivanje ploda *bez* kazni u sledećim primerima (§ 168. srpskog kaznenog zakonika predviđa za trudnu ženu „koja je spoljna ili unutrašnja sredstva upotrebljavala da svoj plod umori ili pobaci“ kaznu zatvora do 5 godina. Odredbe austrijskog kaznenog zakona, koje važe još za Slovenačku i Dalmaciju, strožije su. Za pokušano, a ne izvršeno pobacivanje, predviđa § 145. austriskog k. z. kaznu od 6 meseci

do jedne godine tamnice, a za izvršeni pobačaj kaznu od 1—5 godina tamnice):

1. Ako izvrši abortus lekar iz razloga da spase trudnu ženu smrti ili teške povrede njezinog zdravlja.

2. Ako je postala žena trudna na kažnjiv način na primer silovanjem.

3. Ako je utemeljena opasnost da bude rođeno dete fizički ili duševno teško opterećeno.

4. Ako ima trudna žena već troje svoje dece, za koju mora da se brine.

5. Ako je rodila najmanje pet puta i nije moguće tražiti od nje da s obzirom na svoje prilike rodi još jedno dete.

Da ostane žena bez kazne potrebno je još i to da se izvrši abortus sa njenom dozvolom, ili ako je duševno bolesna ili nesposobna s dozvolom njenog zakonitog zastupnika.—

Ako bude primio čehoslovački parlament ove odredbe projekta kaznenog zakona, sigurno je, da će time učiniti veliko moralno delo, jer pobacivanje se vrši i sad, prikriveno, sa sredstvima, koja su za zdravlje i život majke mnogo puta štetna; a posle primanja ovakih odredaba to će se vršiti pod kontrolom javnosti. Ovaj projekat je stvoren s gledišta socijalne i zdravstvene indikacije, kojima ne može niko odricati potpuno opravdanje u današnjim prilikama. Socijalne i zdravstvene indikacije će imati dejstva i s obzirom na eugeničke zahteve.

No, Čehoslovačka nije prva država, koja želi da s ovakvim odredbama ojača javni moral i digne kvalitet budućih generacija. Unija Sovjetskih Socijalističkih Republika već duže vremena praktikuje u smislu sličnog zakona. Po njezinom zakonu dozvoljeno je pobacivanje ploda samo u državnim bolnicama i samo lekaru (prošle godine dobile su istu dozvolu neke privatne klinike, a sa strogim državnim nadzorom). Svaka žena, koja želi abortus, mora se javiti prvo lokalnom uredu za zaštitu materinstva. Pravilo je da za prvi porođaj žena ne dobije dozvole od toga ureda, samo u vrlo retkim slučajevima izda zaštita uputnicu za bolnicu pri prvom detetu Kad je u pitanju drugo, treće i t.d. dete, zaštita pokušava da odgovori majku od pobacivanja i gleda da ostrani eventualne spoljne teškoće, koje bi nastale zbog novog porođaja. Ako ne uspe, zaštita izdaje ženi uputnicu za bolnicu. Samo u slučaju da je žena začela kad još doji dete i u slučaju izvanredno teških porodičnih i ekonomskih prilika izdaje zaštita dozvolu bez pogovora. Majka na kojoj se izvrši operacija, ostaje u bojnici još 5 do 6 dana, gde ima sve besplatno. Šef

odelenja za zaštitu materinstva, dr. Lebedeva, konstatirala je na osnovu tačnih statističkih podataka da se broj poroda u Uniji povećao od kad važi ovaj zakon. Broj godišnjih abortusa je 150.000 u svima državnim bolnicama, a okružne bolnice primile su 66.000 žena, pri kojima je bio početak pobacivanja izvan bolnice. Za Nemačku su proračunali godišnji broj ilegalnih abortusa na 500.000, po tome vidi se — broj stanovnika u Rusiji je još jedanput veći od broja stanovnika u Nemačkoj — moral jednog i drugog sistema. Posledice ilegalnog pobacivanja u Nemačkoj su, u koliko je to moguče utvditi: 75.000 žena obolelih, od kojih umre 10%

Da bi se preprečila zloupotreba legalnog pobacivanja predlažu propagatori sa zakonito uređenje tog pitanja naročite komisije. Profesor dr. Tandler (Beč) predlaže: ako se izvrši abortus iz razloga zdravstvene indikacije, posao vrši kolegijum od 3 lekara — jedan koji je potvrdio potrebu abortusa, drugi koji izvrši operaciju, a treći kao mandator društva i zastupnik oblasti. Samo jednoglasni zaključak bio bi punovažan. Ako se izvrši abortus s gledišta socijalne indikacije, odlučuje komisija pod predsedništvom sudaca, a članovi su jedan lekar, jedna žena, jedan zastupnik još nerođenog deteta i jedan zastupnik društva. Ova komisija donosi majoritetni zaključak na osnovu zvaničnih podataka socijalnoga mišljenja, u kome živi majka. U oba primera je dozvoljena apelacija, koja donosi majoritetni zaključak.

Interesantno je videti koliko maha je već zauzeo pokret za ograničenje rađanja. U Sjedinjenjm državama severne Amerike je sedište Int. Lige za regulaciju poroda u kojoj su učlanjene raznovrsne organizacije iz celoga svjeta i koje se bave tim pitanjem.

Preko Sjedinjenih država je prešao pokret u Japan, Kinesku i Indiju. Švajcarske, nemačke, austriske, finske i švedske organizacije predložile su parlamentima predloge za dozvolu legalnog pobacivanja. U Švajcarskoj je bio predlog već otklonjen, a predložen je po drugi put, sad sa velikom nadom na uspeh. Sve organizacije su vrlo agilne i lekari im daju mnogo materijala za dokazivanje o štetnosti takozvanog „nasilnog“ materinstva kod nasledno opterećenih sifilističara, zločinaca iz patoloških uzroka epileptičara, duševno bolesnih, gluvonemih, alkoholičara i t. d.

Ovaj članak napisan je u informativnoj svrsi i zato, što se i kod nas sprema novi kazneni zakon. Mislim da je pitanje o ograničenju poroda tako važno da bi bilo potrebno da i „Ženski Pokreti“ razmišljaju i govore o njemu.

Alojzija Štebi.

Републиканска странка и женско питање.

(Предавање у Женском Покрету 2./VI 1926)

I.

Изједначење жена с људма у свима правима може се најпоузданије остварити у три случаја. Први је, кад је на управи земље какав одлучан и енергичан реформатор, привржeник женских права, решен да кида с предрасудама и да руши традиције. Такав случај у нас не постоји. Сви режими после уједињења болују од несташице реформаторских идеја и недостатака моралне храбрости. — Други је случај, кад се извесна реформа, у овом случају изједначење мушких и женских права, наметне државној управи одоздо, из масе народне. Али да се у томе успе, треба одлучног рада: писања, конференција, зборова, митинга. Потребно је да ово питање продре дубоко у народ, да обузме духове и да се стално налази под пером писаца и на језику говорника. Ни тај случај у нас не постоји. У народу о том питању нико и не говори; штампа га ретко додирује; у Скупштини га не покрећу, а ни саме жене, изузев одабране четице интелектуалака, не одушевљавају се њиме. — Трећи је случај револуција или рат. После таквих великих потреса народима се скида копрена с очију. Они се расањавају и растрежњују. Стари идоли почињу им изгледати као позлаћени пањеви. Оно што се пређе сматрало као догма оглашава се за заблуду. Нека ранија утопија добија ознаке неопходне реалности. Какав романтичан сан преобраћа се у корисну јаву. Народ који је дотле корачао ситним и спорим кораком, као да одједаред добива чизме онога џина из гатке, који је једним закорачајем хватао седам миља. Прелазе се брзо и прескачу читаве деценије...

На жалост, у нас не постоји ни тај трећи случај. Наш је народ после силног ратног замора пао у извесну тешку летаргију. Он као да „сном мртвијем спава.“ Борци и јунаци повукли су се скромно у позадину, а на површину су искочили мирнодопци и позадничари. Нашом земљом завитлао је један пустошан оркан реакције а са врхова државе запљуснуо је народ један прљав талас корупције. Некакав суров, нездрав и страстан егоизам обузео је све слојеве. Грозница лаке, недопуштене а богате зараде спопала је све друштвене редове. Ко је пре рата изгледао чврст, савија се данас, као

Лафонтенова трска пред ветром а многе некад честите људе упрљао је талас корупције. Ни помена нема за успешну борбу за велике идеје и задобивање нових права. Сад је доба ситних компромиса, политичких трговина и одузимања стечених права. Видовдански устав приближио нас је времену намесничког Устава, а закон против штампе бацио нас је педесет година уназад.!

*

Како стоје наше политичке странке према питању о изједначењу женских и мушких права? Радикали, демократи, Прибићевићевци и босански Мухамеданци немају то у своме програму. Корошчева странка приврженик је изједначења, али из опортунистичких разлога: Жене у Словеначкој под великим су утицајем католичког свештенства. Радићевски програм признаје равноправност оба пола, али се тој странци не може никад и ни у чему веровати. Кад је она ради власти напустила два своја најважнија начела: републику и конфедерацију, зар постоји и једна једина тачка програма којој ће остати верна? Остале странке, поборнице изједначења мушких и женских права: земљорадничка, социалистичка, републиканска и комунистичка и сувише су данас слабе, да би могле остварити ту своју идеју.

Вама из Женског Покрета ипак се дају лепа обећања и пробуђује нада на успех. Не дајте се обманути празним речма иза којих неће доћи дела. Немојте да прођете као један пензионисани официр из унутрашњости Србије. Он се пре рата хтео кандидовати за посланика. Требало му је 50 потписника листе, а нашао их је 80. Надао се успеху, јер је веровао у обећања. Кад је отворена његова гласачка кутија нађене су у њој три куглице и једно дугме. И ви ћете од великих странака добити у изобиљу обећања, али ћете на гласању проћи као онај пензионисани официр. У тих странака увек има по два програма, која су често у супротности у најглавнијим тачкама. Један им служи за агитацију, кад су у опозицији; други за рад, кад су на влади...

*

Данас готово нико не износи разлоге против равноправности женских и мушких, као што се не износе ни против републиканских идеја. И ви из Женског Покрета исте сте судбе као и ми републиканци: Нико од државних чинилаца не ос-

порава тачност ваших и наших погледа, али их нико и не прихвата. Ви сте ипак у бољем положају него ми. Вас нико не гони, а над нашом главом размахнута је полицијска песница. Говорити у овом времену психичког раслабљења и моралног обамрућа о давању права обесправљеном значи што и свирати у фрулу иза камилина репа, како вели једна арапска пословица. Али то ипак не треба да обеснажи мале групице будилаца народне свести. Нека се сеје семе, па ма цвеће поникло, „за далеко неко покољење.“ И ви у Женском Покрету и ми у Републиканској Странци треба да држимо високо своје буктиње. Оне су за сада мале, али их ветар не може ни повити ни угасити, него само јаче разбуктати...

Ако се данас не износе разлози против изједначења људи и жена у свим правима, они су се некад износили. Има их више, али су сви слабе вредности и софистичке природе. Они јако подсећају на ону француску пословицу: кад мачка хоће да поједе своје маче, она каже: личи на миша! — Најчешћи је разлог противника женских права: *Жене су незреле за равноправност с људма.* Исти се разлог употребљује и кад је реч о републици: Није Народ зрео за њу. Међутим, република је старији и простији облик владавине него монархија. Народи су живели срећно и имали државе и кад није било ни краљева, ни архијепископа, ни ђенерала ни министара! Монархије су постале силом а не по вољи народа и нестаће их, кад народ добије снагу да их замени републикама. Што се тиче зрелости жена несумњиво је да је то прост изговор. У нашем Уставу не постоји тај цензус. Један неписмен пастир и један највећи научник имају иста права. А у Француској госпође Кири и Марсел Тинеј немају права гласа, а има га какав црнац из колонија или полуидиот из Оверња. — Други је разлог: *Жене не ратују.* Али ни тога цензуса нема у Уставу. Не ратују ни калуђери, ни људи с физичким недостацима, ни старци, ни велика господа, ни лиферанти, али сви имају политичка права. А ратују активни официри и војници сталног кадра, али зато ипак немају ни активно ни пасивно право гласа. Трећи је разлог: *Одваја се жена од породице.* И то је софизам. Паметне жене увек ће имати времена и за породицу и за јаван рад, као што се то види из њихова рада у културним и хуманим друштвима. Али тај је разлог и лицемеран. Зар се држава збиља стара за

породице? И зар се сељанке, које уз бригу о деци и тежак кућни посао, не одвајају од породице и не шаљу на пољске радове? А зар служавке нису отргнуте од својих породица? А фабричке раднице, које су ранијих година радиле и дању и ноћу, а за њихову децу још није било обданишта и чувалишта? А шта да кажем за оне јаднице које данашње друштвено уређење гони у проституцију из невоље? И зар жене из највећих кругова не напуштају своје породице проводећи дан на журовима, изложбама, чајевима и променадама, а ноћи по соареима, забавама, позориштима и концертима? Оне остављају своју децу нези дојиља и бризи дадиља а кућне послове труду служавки. — Четврти је разлог: ако жене добију политичка права, могу наступити *сукоби између мужа и жене* због неслагања у мишљењу. Кад би само то постојало у браку, он би био у истини срећан. Али има много других узрока и разлога за брачну борбу. Нарочито неједнакост у правима чини брак често неподношљивим. Однос између старешине и потчињеног често је праћен подмуклом борбом, обманама и преварама. Једнакост у правима уздиже брак морално, и разлика у мишљењу често га спасава од монотоније. — Говори се још: *политичка акција одузеће жени њежност*. И то је софизам. Не треба гледати на жену очима источњака. Она не сме бити ни роб рада, ни украс салона. Женску нежност не може убити вршење великих грађанских дужности. Оно баш оплемењава жену, развија јој социална и хумана осећања; води је од егоизма к алтруизму. Нежност губе жене преоптерећене радом и убијене силним кућним дужностима. И губе је оне које желе да буду као баштенски лептир или собни цвет. У таквих жена све се своди на негу и култ своје личности и лично осећање истискује и угушује моралну свест.

Сем ових општих разлика жене трпе окривљавања супротних странака. Оне су често између чекића и наковња. Конзервативне и клерикалне странке пребацују им да се дају обманути демагошким подвизима. Њима импонују мученици за идеју и опија их реч ватрених пропагатора слободе. *Женске су*, вели се, *наклоњене претераном слободоумљу*. Представници левичарских странака обратно тврде. Они прекоравају жене да су конзервативне у свему сем у моди. Оне знају само за два велика идеала: Бога на небу и краља на земљи

У ствари, таква је подела бесмислена, јер жена као и људи има и на левици и на десници....

Последњи је разлог противника женске равноправности *срце*. Каже се: човек се руководи мишљу, жена осећањем. И то је једна заблуда. Има жена које размишљају више него многи људи, као што има људи са срцем нежнијим но у жена. Али нека би ова подела била и тачна. Њом се не побија право жена на изједначење с људма, него се још боље утврђује. Највећа, најплеменитија дела и најморалнији покрети у људском друштву долазе из осећања. Кад разум није онај Сервантесов Санчо Панса, он је најчешће хладан егоистичан господин, који се не загрева много за опште добро, нити подноси жртве за интересе других људи. Без осећања никад се не врше истински велика дела. Многим крупним преображајима који доносе благостање народима здрав разум често каже: не! али осећање каже: да!....

*

Приврженицима женских права не би било потребно износити никакве разлоге у корист свога мишљења, кад су противнички разлози слаби и ништавни. Али ћемо ипак у неколико речи изнети и своје разлоге. Први је разлог *политички*. Жена шири своју моћ изнад садашњих закона. Оно што јој се не допушта по форми, она задобива у факту. Њен утицај на државне послове данас је врло јак. Више него у љубавним и криминалним догађајима могло би се у политичким покретима и аферама речи: Cherchez la femme! Тај утицај је тајан али опаснији од сваке јавне акције. Ми желимо не да га одвратимо — јер је то немогућно — него да га каналишемо, сведемо у законске форме, контролишемо и начинимо одговорним. Тајно мњење увек је опасније од јавног и скривени утицаји од отвореног рада. Други је разлог *социални*. Признањем политичких права жена уводи се у јавни живот нова, свежа снага, повећава број друштвених радника и слаби притисак који више класе врше на организацију друштва и државе. Што шире масе учествују у организацији социалног поретка, у толико ће он боље одговарати општим интересима. — Трећи је разлог *морални*: Жене ће унети у политичку борбу више питомости и боља морална схватања и тиме ублажити ову оштрину и суровост којом се та борба води у нас, а донекле и на Западу. — Најпосле четврти је разлог *хума-*

ни. Жена је и мати. Нема више и чистије љубави од материнске. Наше народне песме (а и једна Ришпенова) сјајно износе величину материнске љубави. Син је на захтев своје веренице убио мајку и носи њено срце вереници. Спотиче се и пада, а крваво мајчино срце зајауче: „Леле мене, уби ми се дете.“ Кад би матере решавале судбу народа, никад не би бацале своју децу на жртву властољубивих прохтева владалачких, нити би допуштале да се пролева млада крв за империјалистичке тежње и капиталистичке интересе. Али би мајке допустиле својој деци да бране слободу, независност и целину своје земље. То је била једна жена, Шпартанка, која је дала сину штит, шаљући га у рат, и рекла му велику реч: с њим, или на њему!

II.

Наша Републиканска Странка приврженик је женске и мушке равноправности. То није ушло у наш програм из опортунизма, него је то једна од главних и битних тачака нашег програма. Ми не питамо: да ли ће већина жена бити у нашем табору или противничком, па да им признамо или не признамо изједначење у правима с мушкима. Ми нисмо ни политички трговци, ни романтични сентименталци те, да тражимо захвалност и приврженост од оних за чија се права боримо. *Ми смо за ослобођење свих који су подјармљени,* без обзира како ће они употребити своју слободу и коме ће се правцу приволети. Ми смо републиканци зато што једино у републици могу бити уништене све изузетне привилегије. У њој не може имати један човек више права но цео народ; нити једно племе подјармити друго; ни једна вероисповест господарити на осталима; ни једна друштвена класа експлоатисати друге; ни мушки пол подвластити женски. По нашем програму неће и не може бити никада изузетне моћи и права ма за кога. Све што још вуче политичке и социалне окове мора бити отковано и ослобођено. Нас не одвраћа од борбе ни то што многи обезвлашћени и подвлашћени из страха или за тренутну корист помажу своје угњетаче и погледају искоса на нас, проповеднике њихове слободе, који хоћемо да их од туђих слугу начинимо својим господарима ....

Ипак, ми бисмо се радовали да се жене нађу у нашем табору, ма да водимо борбу за њихова права без обзира како ће се оне определити. Али природно је, логично и мо-

рално да жене буду међу борцима за уништење господарства сваке врсте. Оне не смеју бити егоистичне, па да траже само *своја* права а да друге остављају обесправљене. Сви који су подјармљени морају саставити чврст круг бораца. Сви за једног, а један за све! Нека прсну сви окови! А у монархији, ако женске и добију своја права остаће још подвлашћених и неослобођених. У монархијама никад радници не могу добити своју економску и социалну слободу. Они ће увек бити експлоатисани. Монархије су заштитнице велике буржоазије и моћне бирократије, јер су те највише класе стубови и потпора монархије. Шта вреде женама политичка права, ако их материална невоља и политички притисак приморају, да их употребе супротно својој савести и уверењу, као што то данас бива и са многим људма....

*

Ви сте сигурно слушали како монархисти кажу нама републиканцима: ви желите само промену облика! *Али то није истина.* Чак и кад би било истина, опет то иде у нашу корист. Самом променом облика владавине уништавају се поједина друштвена и политичка зла. Нестаје камариле, која је кроз векове, у свим монархијама, вршила кобни утицај. Нестаје кршења карактера и ломљења странака, које су честа појава у монархијама. Престаје кривична министарска неодговорност која је опште обележје свих монархија. Омогућавају се корисне социалне реформе, које монархије успевају саботирати. Али ми нисмо само и једино за промену облика владавине. Ми не желимо ма какву републику, него само *добру*. До сад су позната у главном четири типа република, изузев ових привремених, диктаторских, које су везане за ово прелазно доба криза народних. Прва је врста *парламентарна република*, као у Француској. Ту је највиша моћ у рукама парламента. Председник је само једна фигура за репрезентацију, а владе живе од милости Скупштина. Народ за четири године нема никакве власти над Скупштином: нити може опозвати посланике, ни одлагати, ни распуштати Скупштину. По тексту уставних одредаба то може учинити председник републике. али је то његово право у ствари угашено. Ми не желимо такву републику у којој је парламенат за четири године свемоћан. Он може изневерити своја начела; проневерити народно поверење; постати поприште сплетака и интрига

и ради личних, партијских и котеријских интереса радити против општег добра. Један ирски парламенат продао је политичку независност Ирске Енглеској. — Други је тип републике: *председничка република*, као у Сев. америчким државама. Ту је до краја изведена подела власти. Скупштина може одбацити сваки предлог председника републике, као што и он може одбити санкцију сваком скупштинском решењу. Министри не зависе од скупштине, него једино од председника републике. Такав систем изазвао је критику и у самој Америци (Вилзон), а у нас би он био ограшје непрекидних сукоба. — *Совјетски републикански систем* још је у стварању и није навршио ни једну деценију, да бисмо га могли правилно оценити. Остаје још *швајцарски републикански тип*. Швајцарска република је *федеративна* и *популарна*. О добрим странама федеративног система нећу говорити. О томе је шеф наше странке г. Љубомир Стојановић врло добро писао у својој књизи „Републикански Погледи“ Објаснићу израз *популарна република*. То значи да у швајцарској републици народ има непосредно учешће у законодавству. Известан број закона већ и по самом Уставу иде на коначно гласање народу (Референдум). И за законе који по уставу не иду на референдум, један известан број гласача, уставом одређен, или један број кантона, може тражити да иду на одобрење народу. Најпосле, тај број грађана или кантона може предлагати и нове законе о којима ће народ гласати. (Право законодавне иницијативе). Скупштинска периода је две године, те нема потребе да се поред референдума, права законодавне иницијативе и краткорочности скупштинског периода уводи још и право општег опозивања мандата (генерална ревокација.)

*

Није довољно да наша републикâ буде само федеративна и популарна, као у Швајцарској. Треба још и да је *социјална*. То ће она бити тек кад се ограничи приватна својина. Докле год постоји ова страшна социјална неједнакост, постојаће и подјармљеност једних класа и повлашћеност других. Богате класе увек ће наћи начина не само да економски експлоатишу слабије, него да их и политички подјарме и стварно обесправе. У данашњем капиталистичком друштву има један опак деспот, који сурово намеће своју вољу: *новац*. Њега треба ограничити и учинити безопасним. У републици какву ми

желимо не сме бити људи који ће много радити а мало примати, ни других који неће ништа радити, али ће побирити плодове туђег рада.

Народи су се ослободили ропства и феудализма Остаје још да сруше капитализам који на једној страни ствара очајну беду, глад и проституцију, а на другој обесно раскоштво и социалне пороке. Прве две рђаве организације уништили су људи. Дужност је жена, да пошто добију своја права, помогну уништавању капиталистичког поретка, који дави читаве редове народа. Та је улога достојна жена; она је њихова света дужност. Уништењем капитализма људско друштво биће и морално препорођено и социално уздигнуто. Кад су срушени и ропство и феудализам, рад је напредовао изванредном брзином и показао сјајну снагу. Морална и хумана осећања силно су се развила. Кад се уништи капитализам, и радник буде радио за себе и друштво, а не за појединце и класе, рад ће се развити снажно у свима правцима. Жене треба да помогну из све снаге, стварању једне боље, праведније и моралније друштвене организације, у којој неће више бити политички обесправљених и социално подјармљених елемената, него ће и најшире масе народа доћи до свога благостања.

Јаша М. Продановић.

Женске одлике у мушкој држави и мушке одлике у женској држави.

5. Обрнутост норми социјалног живота за време мушке и женске владе. Право поседа и подела рада.

Како се брзо може променити физионшки хабитус (телесно стање) показује нам н. пр. један Гамбов експерименат. Дечаци и девојчице су измерени пре почетка гимнастичке наставе и после пола године. Све је показивало прираштај: обим прсију, телесна висина и снага.

С тога можемо с поузданошћу тврдити да телесна организација жене није играла никад улогу при практичној подели рада. Женска слабост није *узрок* поделе рада, већ је њена *последица. А пошто ми данас у мушкој држави видимо само последице, то их врло лако мешамо са узроцима.* Насупрот данашњем сватању, прва подела рада учињена је према

положајима владајућег и потчињеног пола. Вероватно је да овде лежи порекло сваке поделе рада.

Она има свој узрок у околности што *владајући пол жели себи да обезбеди превласт и веће слободе, јер он храни потчињени пол.* Из ове поделе произлазе користи или штете како за мушку тако и за женску владу. Данас, кад човек влада, опазићемо само користи за мушки пол. Људи кажу: корисно је да човек ради ван куће, а жена у кући, јер она рађа децу.

Ова корист се, међутим, не признаје за време женске владе. Тада жене кажу: ванбрачна деца остају незбринута, кад човек ради ван куће и новац зарађује, као што је данас стварно случај.

Велика штета од овога не види се за време мушке владе. Данас се неће опазити да је занемаривање ванбрачне деце последица рада људи ван куће. Али прелазни стадијум износи на видик све јасније ову штету.

Жена би тврдила за време своје владе, када човек напада на њен добро основани положај: да је подела рада, где жене раде ван куће по вољи и Богу и природи, јер би ванбрачна деца пропала у противном случају. Она би свој новчани положај такође „логично“ бранила, као што човек чини данас указивањем на потребу жене да управља кућом, пошто она рађа децу.

Жена на влади тако исто би казала, да ће проституција узети маха, кад човек ради ван куће, што је случај данас. Ни ово се неће приметити, кад човек влада, али се ова штета јасно оцртала у прелазном добу. Кад би човек преузимао женин повољно основани положај, жена би оштрије указала на штету од тога, него што човек указује, на „чистоту жене“, да би доказао, да јој је потребна кућевна заштита. Жена пак не отвара данас никакве бурдеље, и ако је њено уделовање у мушкој радној области далеко отишло, она неће бити у стању никад ни да их отвори, или ће то учинити у ограниченом обиму због слабије сексуалне активности најјачих људи.

Да је напротив човек дошао до овог стадијума, до кога су жене дошле, он би, без сумње, отворио женске бурдеље, чак кад у друштву не би имало ниједног сличног.

6. Социјални положај жене у фази равноправности

Делење радних области: на рад ван куће и у кући јесте критеријум једнополне владе. Равноправност човека и жене, двополна влада отклања одлучно ову поделу радних области према половима.

У доцнијем Египту, када је равноправност била јаче развијена, имамо очевидне знаке заједничког рада, при коме се полови не ограничавају на одређене радне области. У брачним уговорима за време Дарија каже жена која уговара изрично ово: „Све што ћу заједно стећи". Човек уделује, како изгледа у привредном животу. За време Птоломеја постојао је такође заједнички привредни живот. Кад је Александар заузео Египат, и кад су у њему овладале мушко државни обичаји Грка: — човек је било главни фактор при уговорима. Али израз: „Све што ћу с тобом зарадити", остао је непромењен. И тако звање литургије, о којима смо говорили, наслеђују синови и кћери од оца и матере за време двополне владе.

Значајно је да су само кћери наслеђивале египатске литургије, када је, по примеру победиоца, постављена мушка превласт. Овај пример показује како се вештачки уведена мушка превласт учвршћивала врло лагано. Споља је она била брзо уведена н. пр. у стварању уговора, постављању мушког туторства за жену, али унутрашња промена вршила се много спорније. Тако се жене нису обзирале на мушко туторство, и ако је оно било законито.

Даље, оба пола су ишла заједно у лов на птице, тим су се ловом заједно бавили, а он је играо важну улогу у Египту.

У старом Египту, до душе, жена је била сама активна у овом лову, како нам то кажу, љубавне песме.

Као што су оба пола радила послове ван куће заједно тако су и у кући радила заједно у доба приближавања равноправности. Ерман пише, да је жена помагала човеку у надгледању домаћинства. Овде видимо, да се човек занимао кућом, али да жена није одбацивала суделовање у овој бризи као нешто „женско". Овде се говори о једној прелазној појави у најранијим почецима.

Тако исто части и одликовања су давати људима и женама у исто време, и у истом облику. У новије време био је положај „перјаника на краљевој десници" највише одликова-

ње, што је давано само принчевима, вишим судијама, вишим благајницима, генералима и високим чиновницима. Ова краљевска милост давана је не само људима него и женама; — оба пола су вршила на исти начин знамење највиших достојанственика.

У Вавилонији се зна за равноправност у времену, које је Виктор Маркс подробно испитао, и то од 604—485. год. пре Христа. У овом времену човек и жена раде послове заједно. Н. пр.: у једној оптужби за наслеђе једне жене каже се: „Ја и мој муж водимо заједно послове с новцем мога мираза и заједно смо куповали земљу за обраду". Такви заједнички послови помињу се више пута. Исто тако жена је могла сама водити послове, била удата или не; то није играло никакву улогу, чак у уговору није ниједанпут поменуто. Да су оба пола била активна у спољашњим позивима, показује нам околност *што се жена и човек нису обвезивали да заједнички станују. Ово је био такође у Египту случај.*

Оба пола су била уопште у ово доба потпуно независна један од другога у социјалном животу. Оба су могла пред судом самостално тужити, оптужена бити и сведочити. Жена је била без туторства, имала је право на слободно располагање својим имањем (Колер). Право поседа делило се, као и сва права, на оба пола, с тога није могао само човек за жену, него и жена за човека јамчити. Мати је одређивала величину мираза, а син је био зависан од оца при избору своје жене. И код примитивних народа испитивачи су нашли фазу заједничког рада. Оба пола су делила не само неговање деце, него и спољашње послове. Код народа Моти, људи остају код куће и чувају децу, кад жене иду у риболов. Ако људи лове рибу, жене остају у кући. У Аустрији се такође налазе народи, код којих људи и жене негују заједно децу. Исто су тако оба пола делила послове на Новој Гвинеји.

Код Батаса оба пола су обрађивали заједнички поље, чување деце била је ствар људи. Последњи пример је нарочито поучан за поделу рада у прелазним фазама од једнополне владе равноправности.

Овде је очевидно реч о прелазном стадијуму од једнополне владе, јер су људи још чували децу. Значајно је, да су људи већ уделовали у спољним занимањима жена; напротив, оне нису још узимале удела у домаћим пословима људи. *То*

стоји несумњиво у вези са принципом превласти, јер су од веће вредност утицаји владајућег него потчињеног пола. С тога потчињеном полу у прелазно доба ка равноправности изгледа часна и умесна жеља за уделовањем у раду владајућег пола. Док ов м последњем изгледа да су радови потчињеног пола ниски, немају драж узвишенога, већ непријатност од њега што унижава. Уз то је зарада, новчана добит, везана искључиво за радове владајућег пола, те је драж у толико већа да се њему прилагоди и у његовом кругу остане.

Утицајем свих ових момената створила се тежња потчињеног пола, да продре у спољни круг рада владајућег пола, који жели обрнуто да избегне радове овог првог. *Као последица тога јавља се рушење граница међу радним областима на једној страни брже, а на другој сторије.* Сасвим исту тежњу можемо опазити данас само у обрнутом смислу. Ми данас стојимо у знаку прелаза једнополне владе човека равноправности полова. Стога и видимо овде исту тежњу, наиме: јако продирање жене у спољне позиве човека и одбијање човека да уделује у женском домаћем раду. И овде питање награде игра велику улогу, кад се радне области човека и жене изједначују; — само то изједначавање иде на једној страни брже него на другој, која напредује поступно.

Утицај полне владе на образовање телесних облика, полно естетичког идеала одевања и украшавања човека и жене.

Извесне особине телесних облика важе данас као типично женске полне ознаке. Држи се као карактеристично за жену: нагомилавање сала, заокругљеност и обилност облика. И то се узима не само у лајичким круговима, него ово гледиште заступа и утврђена теорија медецинске науке. Исто се тако сматра биолошки оправдана научно утврђена разлика у телесној величини и снази, које су код човека боље развијене.

Букура је ову научну поставку о особинама жене потврдио и тиме је она постала владајућег мишљења. Али се при поређењу типова у мушкој и женској држави показује да овде није реч о секундарним полним разликама, како се данас узима, већ о утицајима једнополне владе, који стоје у најтешњој вези са поделом рада.

Већа бујност телесних облика налази се, наиме, стално код потчињеног пола, сасвим је све једно да ли је он женски или мушки пол.

У мушкој држави има потчињени, женски пол, бујније облике; у женској пак, налазимо обилност и заокругљеност тела код подређеног мушког рода. У колико је апсолутнија влада, у толико иде јаче развијање бујних облика код другог пола. Код оријенталаца са апсолутном владом људи иде нераздвојно тип сувише бујне жене.

Супротност томе јесу Камчадали за време апсолутне женске владе, при којој се човек одликује управо „црначком бујношћу“ и телесном обилношћу.

Узрок разлике у телесном развитку за време једнополне владе треба тражити, несумњиво, у подели рада међу половима. Потчињени пол показује тенденцију већој телесној обимности. Али он има стално свој круг рада у кући. Овај круг рада помаже обилнији телесни развитак. Тако нам Вајц прича да Ескими имају склоност ка гојазности, а овде људи воде домаћинство. Пол који је у кући има више мира и слободног времена, а мање кретања и узбуђења. Издржавање куће је стално дужност владајућег пола, који ради ван куће. У колико више мира, у колико мање кретања, у толико су повољнији услови за бујно развијање тела, у колико, пак радимо са више напора и више бриге, у толико наше тело нагиње мање бујности.

Чак у вишим круговима истиче се врло јако код потчињеног пола тендеца ка телесној бујности, пошто су овде повољни фактори најсавршеније реализовани. Овде је најбоље израњивање, има највише слободног времена, а постоји такође и заштита од свих узбуђења. Идеал лепоте управља се према типу виших слојева. Пошто је бујни тип најјаче развијен код потчињеног пола виших слојева, то он важи и као идеал лепоте у једнополној влади.

Да заиста подела рада утиче на телесно развиће, показује се и код Келта. Страбо нам јавља да су код њих послови измењени супротно нашима. А у исто време он пише да људи нагињу гојазности и великој трбушности. Чак је за младе људе утврђена телесна мера дебљине.

Као што је код једнополне владе типична бујност за потчињени пол, исто је тако главна ознака за потчињену расу већи раст и снага. Додуше, за ово нема много докза. О Шпартанцима и Атињанима вели Аристотело да су жене ве-

лике растом биле идеал лепоте. Мора да су и старе Германке за време женске владе биле врло велике, пошто су се у њиховим гробовима налазили костури по 7 стопа дуги.

Превела: **Милева Петковић**, професор. **М. и М Вертинг.**

Извештај о раду Конгреса Интернационалне Алиансе за Женско Право Гласа.*

Госпође и Господо!

Данас имам за дужност да Вам поднесем извештај о раду Конгреса Интернационалне Алиансе за Женско Право Гласа одржаног у Паризу од 26. маја до 6. јуна 1926. Признајем да осећам сву тежину овог великог задатка, јер је потребно да кратким описом рада на Конгресу код Вас пробудим ма и мали део оног великог осећања поноса и задовољства, које смо ми осетили сарађујући са женама из целога света, женама великих умова и способности, и манифестујући у заједничком раду, узвишену тежњу пробуђеног човека — да сви радимо за једно и један за све. И ако би покушала да у кратким речима окарактеришем најузвишенију тежњу интернационалне сарадње жена, тежњу која се јасно осећа у свима њиховим заједничким напорима, мислим да би то најбоље постигла ако Вам кажем: да жене, изишавши из скромних склоништа својих домова, у којима су за време читавих векова анонимно били најважнији фактори економског живота народа, ступају на позорницу политичког живота у жељи да развитак политичког и економског живота човечанства отргну од старог принципа права јачег, и поведу идејама новога доба, доба у коме жена тражи задовољење својих *тежња* и у коме ће умети извојевати триумф принципу права једнакости и правде.

Схватајући велики значај интернационалне сарадње и потребе прилагођавања нашег културног рада у земљи са великим културним акцијама целога света, Женски Покрет је одмах по своме оснивању желео да омогући нашим женама да

* Предавање одржано у Женском Клубу, 30. јула 1926.

прате напоре женских организација целога света, и желео је да ступи у што чвршћу везу са тим организацијама. Стога је нашим чланицама већ познато, да постоји једна моћна интернационална феминистичка организација, у којој су учлањена феминистичка друштва из 40 разних земаља и да је тој организацији име *Интернационална Алианса за Женско Право Гласа.*

Наш Народни Женски Савез је после рата ступио у чланство Алиансе и на III Конгресу, одржаном у Женеви 1920. г. заступљен је био преко једног свога делегата г-це Ани Христић. На IX. Конгресу у Риму 1923. год. наша земља је била заступљена са 5 делегата, а тада се и друга организација из наше земље, Женски Покрет, као чисто феминистичко друштво, пријавило за члана Алиансе. Тако је на Конгресу у Паризу наша земља била заступљена преко са две организације: Н. Ж. С. и Ж. П. и то са 8 делегата: председница делегације и делегат Н. Ж. С. г-ђа Лепосава Петковић, чланови делегације и представнице Ж. П. г-ђе Милица Крстић, Милена Атанацковић и Вера Кићевац, из Београда; Мира Водварха Кочанда из Загреба, Амалија Пријатељ и Ема Пече из Љубљане и Др. Маша Живановић из Сарајева. Поред ових делегата 4 редовне чланице Ж. П. међу којима је и наша позната социјална раденица г-ца Милева Тодоровић заинтересоване за рад Конгреса пријавиле су се за конгресисте, и тиме увећали нашу делегацију са 4 члана. Тако многобројна делегација дала је најбољи доказ страним феминискињама, како је велико интересовање наших жена за општа феминистичка питања.

Али пре но што почнем излагање о самоме Конгресу, мислим да ће Вас интересовати ако Вас у кратким потезима упознам са историјатом Алијансе.

У XIX. веку најслободоумније идеје о достојанству и праву човека дошле су до свога изражаја. Технички напредак мења из основа економску структуру друштва, и положај жене у друштву нагло се мења — њена свест о вредности своје личности, достојанству и праву човека пробуђена је. То је имало за последицу да она осети потребу да се бори за измену свога потчињеног положаја. У последњим деценијама прошлога столећа, поред многих слободоумних покрета, организују се и покрети жена. Оне траже да им се у

друштву да оно место које им припада; да им се омогући вршење оне дужности, за коју оне имају способности и спреме; оне захтевају сва права, која свакоме пуноправном грађанину припадају. Ове феминистичке организације су се почеле прво формирати у земљама поштеђеним од ратова за један дуги период година, чији је миран унутрашњи развитак народа имао за резултат просвећеност широких народних маса, развитак културног народног живота у свима правцима. Ти феминистички покрети, организовани у разним земљама, нису остали изоловани један од другог. Врло брзо се осетила и схватила потреба заједничког рада феминискиња, јер су границе једне земље и сувише тесне за развитак великих идејних покрета. Иницијативом америчанске феминистичке организације, чија је председница била Кари Чепман Кет, а која и данас стоји на челу те исте организације као почасна председница 1902. год. састале су се у Вашингтону представнице феминистичких организација из 7 земаља: Сједињене Америчке Државе, Аустралије, Канаде, Енглеске, Норвешке, Шведске и Немачке. На тој конференцији би образован један одбор, коме је стављено у дужност, да изврши све припреме за организовање једног интернационалног феминистичког конгреса, на коме би се дефинитивно основала интернационална феминистичка организација. Овај конгрес се одржао 1904. г. у Берлину, на коме су биле заступљене феминистичке организације из 9 земаља. На томе конгресу је основана Интернационална Алианса за Женско Право Гласа, под председништвом Кари Чепман Кет, са циљем да се бори за ослобођење жене и да спреми жену за свесно и савесно вршење њене грађанске дужности.

Затим су одржавани редовни Конгреси: 1906. год. на коме је било заступљено 11 земаља; 1908. год. са 15 земаља; 1900. г. са 20 земаља; 1913. г. са 23 земље; 1920. г. са 34 земље и у Риму 1923. г. када се и Женски Покрет пријавио за члана, било је присутно 38 земаља. Стара председница, због старости, (претурила је била 60 год.) дала је оставку, а њено место је заузела енглескиња г-ђа Корбет Ашби, жена великих интелектуалних способности, чије неоцењиве карактерне особине читамо на лицу, при првом разговору са њоме: необична благост, доброта и искреност, поред великог самопоуздања, енергије и одређености. Поред напора многих

њених сарадница, поред свесрдног сарађивања националних феминистичких друштава — међу којима не изостају ни организације из наше земље — сама личност г-ђе Корбет Ашби неминовно доприноси огромно много за успешан рад ове велике интернационалне организације жена пробуђених, жена свесних да је заштита човековог достојанства на првом месту дужност оних, које дају животе и стварају човека — а то је жена — мајки.

Да пређемо на рад самога Конгреса.

Радови Конгреса су отпочели 26. маја на Сорбони. Тога и следећег дана одржавале су се само седнице Интернационалног Комитета, а то је Управа Алиансе са председницама делегација. Регулисавани су радови око припреме за Конгрес, и третирана општа питања, која су се имала пред Конгрес изнети. Председница наше делегације г-ђа Лепосава Петковић, живо је учествовала у радовима и већ на тим првим састанцима се осетило, да је наша делегација спремна да радо прими сваку дужност, која би њеним члановима била поверена. При избору чланова за специјалне комисије на Конгресу, нашој делегацији је учињена част, да сам ја била изабрана за члана једне од најважнијих комисија, — комисију за резолуције — чији су чланови били још: гркиња, енглескиња американка, францускиња и немица.

Најважнији рад Конгреса, рад по Комисијама, отпочео је 28. маја. Комисије су третирале актуелна социјална питања која директно интересују жене. Сва та питања су била предмет трогодишњег испитавања и проучавања, и резултат тога рада, са донешеним закључцима, имао се ставити на дискусију и мишљење Конгреса.

Излагање ћу почети истим редом, којим су дотична питања изношена пред Конгрес. Излагаћу само укратко главне принципе и гледишта, која су се на Конгресу појавила, а у „Женском Покрету“ ће бити публикован тачан текст свих резолуција, које сада нећу цитирати због краткоће времена.

I. Комисија, која је почела рад, је *Комисија за неудату матер и њено дете*, под председништвом Др. Аделе Кригер Шрајбер. Следећим речима је председница отпочела излагање свега реферата:

„Трагедија неудате мајке и њенога детета је једна од најтежих страна историје човечанства. Закони, који су ство-

рили и одржавали ту трагедију, у потпуној су сагласности са смислом свих закона, и друштвених прописа, које су написали људи (мушкарци) штитећи на првом месту њих саме. Ти закони теже да осигурају све привилегије законитим наследницима, одбацујући нежељено потомство; они теже да системом двојаког морала оправдају консервативна схватања о незаконитом детету, сматрајући тај двојаки морал као оправдану привилегију мушкарца. И тако тај „јаки“ пол је ослобођен свих економских и моралних одговорности, а терет издржавања и чеговања детета не само да пада искључиво на „слаби“ пол, већ је тешка дужност тако рећи онемогућена осудом и непоштовањем, које друштво сваљује на матер, па чак и на њено невино дете, док отац од тог мучног терета не осећа ни најмањи део“.

Затим је изнет развитак овога питања, као и тачно стање у коме се данас у разним земљама налази; покушаји да се постигне побољшање стања, и успеси тих покушаја. У радовима ове комисије је постизавана лако и брзо сагласност, и према донетим резолуцијама, у главном, Алианса тежи да се спроведу у живот следећи принципи:

Да свако дете има право на нормалне услове физичког и моралног развитка; да је живот детета тесно везан за живот матере, и стога се све заштитне мере морају протезати и на матер; заштита матера мора бити општа, без разлике да ли је она удата или не, изједначење пред законом деце рођене у браку или ван брака; да незаконити отац плаћа за издржавање незаконитог детета према своме економском положају.

Алианса позива сва друштва да се у својим земљама најинтензивније заузму за судбину незаконитог детета и неудате матере, и у томе циљу да се упознају широке масе са тешкоћама овога проблема, да се пробуди код жена целога света, а нарочито код оних, које су и саме мајке, мајке заштићене и сретне, да се код њих пробуди осећање солидарности и љубави за напуштену матер — а свака се мати мора осетити кривом за судбину свакога детета које пати.

Изношени су лепи примери напора жена у разним парламентима, да се измене закони у корист неудате жене и њеног детета. У многим земљама као: Норвешка, Шведска,

Финска, и т. д. сарадња жена у законодавству и јавном животу у овоме погледу крунисана је најлепшим резултатима.

Ова комисија ће и даље продужити свој рад на студији за заштиту дѐтета, прикупљати податке и студирати узроке разних невоља, у циљу да се средства, која су у једном крају донела добре резултате у побољшању положаја детета, распростру и у осталим земљама.

II. Комисија за националност удате жене, под председништвом Мис-Мак Милан, има у главном две тачке на које се мора обратити пажња

1. С моралне тачке гледишта веома је тешка истина, да су до скора готово сва законодавства сматрала удату жену као малолетника, у погледу држављанства. Она није имала право да сама себи прибави или сачува држављанство. Удајом за странца она је губила своје држављанство, па ма и даље остајала да живи у својој земљи, а променом држављанства њенога мужа, у току брака, без обзира да ли она на то пристаје или не, и она је морала променити своје држављанство. Алианса најодлучније осуђује овај начин третирања жене као несвесног бића, жене која је дала толике доказе за своју развијену националну свест. Алианса тражи да се жени остави потпуна слобода у погледу промене држављанства, било ступањем у брак или у току брака.

2. Друга тачка овога питања је чисто правничка. Разноликим законодавствима у погледу држављанства удате жене могу наступити врло тешке последице за правни положај жене. Чести су случајеви да жена удајом за странца изгуби своје држављанство, по законима своје земље, а по законима земље њенога мужа, удајом не стекне право на његово држављанство, и остаје heimatlos са свима рђавим последицама, које тај положај повлачи.

Стога је Алианса стала на гледиште да се ово питање мора интернационално решити, и то што пре, пошто веома јако развијен интернационални живот има за последицу велики број мешовитих бракова и питање је постало актуално. Упућено је са Конгреса једно писмо Лиги Народа да приведе што пре крају радове по овој ствари и то да га реши на бази слободе удате жени да има право изјаснити се лично за промену њеног држављанства, и да Лига настоји да се ти прописи што пре спроведу у живот.

III. Комисија за један морал и против трговине белим робљем.

Интернационална Алианса је један од старих бораца за један морал. Сагласност у општим принципима овога најтежег социјалног проблема већ је давно постигнута међу члановима Алиансе, и на Конгресу је на основу дугогодишњих испитавања требало доћи до споразума о заједничкој акцији, да се и у пракси спроведу ти принципи.

У целоме свету ова наша идеја наилази на велике препреке — где веће, где мање, — па чак и у оним земљама, које се сматрају као аболиционисти. Велика одважност и снага су потребни женама у овој борби, а дужност је свима једна иста: сарађивати свом снагу и енергијом у овој социјалној борби, у којој је заинтересован морал нашег народа, достојанство нашега пола и будућност наше деце.

Стадијум, у коме се налази решење овога питања у целоме свету, врло је још неповољан. Моћ људи (мушкараца) који желе да *још* одрже ову страшну срамоту прошлих векова, толико је још јака, да врло често и тамо, где сматрамо да је проституција аболирана, у ствари она још постоји — јер и ако постоје закони једнаки за оба пола, у пракси се примењују само на жену, што у ствари значи двојаки морал. Тамо где је закон различит, неправда је очевидна, али где постоје закони израђени на бази једнаког морала — да ли се тај принцип у стварности спроводи. Испитивање Алиансе је доказало негативно, и стога је јасно да није довољно да закони постоје, већ је велики задатак жена да настоје да се они и примењују. Жене хоће да се у истини заштити здравље расе и чистота душе наше омладине, стога захтевају аболицију проституције. Најаче разлоге, који противници аболиције наводе у одбрану своје тезе, увек су хигијенски, а међутим је стварним подацима доказано, да су ти хигијенски прописи, као што су се до данас били спроводили у пракси, потпуно илузорни, јер нису имали санкцију за све, који заразу шире. Ми тражимо морал узвишен, без поштеде за све злочине и пороке, морал једнак за оба пола.

Пошто је комисија брижљиво простудирала разне начине за сузбијање овога зла, који су у пракси спровођени, како у погледу социјалном, тако и у погледу хигијене, Алиансија је донела закључак:

Да се ради на потпуној аболицији проституције и забрани трговине белим робљем; поздравља успостављање женске полиције, чији ће функционери имати нарочиту спрему за тај деликатан посао, и бавиће се искључиво преступима жена, омладине и деце, сарађујући увек са свима социјалним институцијама.

Али, Конгрес се најодлучније противи уласку жена у полициску службу за заштиту прописа реглмантоване проституције, и да жене ступе као органи полиције те врсте.

Стављена су на испитавање за идућу годину и следећа питања:

1. Какве административне мере треба предузимати у борби против проституције, али на основу једнаког морала;

2. Какве начине треба усвојити за борбу против венеричних болести.

У дискусијама ове три комисије готово и није било идејних размимоилажења; главни принципи изражени у рефератима, били су такође и израз мишлења свих пробуђених жена, сакупљених око Интернационалне Алиансе. Дискусија се у главном кретала око метода и начина, на који ће се ти принципи спровести у живот. Али у двема комисијама, о чијим радовима ћу вам сада говорити, гледишта су била веома разнолика. Осетила се јака потреба, да се испитивања и даље продуже, и да се за сада не доносе никакви закључци. Предмет ових комисија је колико важан толико и нов, те није ни чудо што је потребно да се врше још многа испитивања, пре но што се Алианса изјасни које становиште заузима.

IV. Комисија за породичне додатке, под председништвом Елеоноре Ратбон. Предмет студије ове комисије је веома интересантан, и први пут је стављен на дискусију у овоме облику. Наиме, реч је о породичним додацима, који су у многим земљама уведени после-рата, као редовне принадлежности поред плате оним раденицима, који имају породицу на издржавању.

У своме излагању председница је поделила извештај на три дела: 1) Питање о породичним додацима у опште: *2*) Породични додаци како су у пракси уведени; и 3) будућност породичних додатака.

У првом делу извештаја износи се гледиште о правичности увођења породичних додатака и потребе да феминискиње овој

новини обрате пажњу. Напори феминискиња до данас су у главном тежили да извојују жени слободу, легални положај у друштву, и слободно ступање и напредовање жена у свима позивима. Али није само довољно да жена тражи изједначење права са мушкарцима у заједничком раду, већ треба узети у обзир нарочиту улогу, коју она врши у друштву. Жена има једну дужност, на коју се не може применити формула изједначења у раду, пошто та дужност припада искључиво жени. Стога феминискиње морају тражити да се донесе законска подлога, по којој би се, за ту специјалну дужност жене, осигурали социјални и економски услови, исто тако задовољавајући, као и услови рада, које жена врши заједно са мушкарцима. Најважнија специјална дужност жене је материнство. Највећи део жена проводи своје најбоље године подижући своју децу. Добро извођење тога задатка жениног је исто толико важно, чак и много више, за будућност расе и производ општег богатства, него директна производња материалних добара као што су: хлебац, одело, угаљ и т. д. Тај је рад исто толико важан, па чак и више, и од рада адвоката, лекара, учитеља и т. д. Деца су резервна снага сваке земље, чији су они будући грађани и раденици. Матере и деца сачињавају више од једне половине популације сваке земље. Па ипак, осим статута о породичним додацима, који постоје у малом броју земаља, непостоје економске одредбе које гарантују њихов економски положај. Ни једна специјална уредба не даје им право на један део производа народног блага, који мора њима припасти. Подразумева се само, да ће њих, и мајку и децу, морати издржавати мужеви и очеви по њиховом нахођењу.

Извештај Алиансе поздравља дакле увођење породичних додатака, јер ту види једно признање рада жениног и најважније социјалне дужности, које је она од увек вршила, и у томе признању почетак економског ослобођења жене. Овим се признаје право жени на специјалну награду, која за њену функцију припада специјално њој. Али се само одмах тврди, да данас у пракси породични додаци имају сасвим другојачи изглед и смер, са којим се Алианса не може сложити, и не може задовољити. Алианса чак константује да су феминистичке организације стога и остале врло индиферентне према овој појави, али тежи да код њих пробуди веће интересовање. Ова њихова индиферентност би могла имати за последицу да систем породичних

додатака, кога су увели у праксу људи по њиховим мушким идејама, продужи да се развија неповољно за жену. Стога жене се овим питањем морају нарочито позабавити и тежити да се што пре уведу измене у данашњој пракси у овоме смислу:

1) Породични додатак мора бити исплаћиван матери а никако оцу, који прима плату као награду за свој рад;

2) Увођењем овога система жене могу лакше постићи принцип „једнака награда за једнак рад“ јер се врло често као оправдање неједнаких награда наводи и то, да мушкарац у највише случајева има да издржава и породицу, док је жена раденик у најчешћим случајевима без тога терета.

3) Сви системи породичних додатака имају бити под контролом комитета у коме морају бити заступљене и жене.

4) Додаци морају одговарати животним потребама као и плате.

У развијеној дискусији појавила су се два потпуно супротна гледишта у погледу породичних додатака. Противнице породичних додатака далеко од тога да у систему породичних додатака виде економску слободу жене, имају сасвим супротно гледиште. Оне изражавају велику бојазан да баш ти додаци не постану извор економског спутавања жене. Наводе као главни разлог свога супротног мишљења то, да би проширењем породичног додатка, одређеног за специјални рад жена у породици имали мушкарци моћно средство за борбу противу жене, и тражили би да се она врати у кућу, где су њоме увек могли владати. То би тешко пало у овоме моменту, када већ почињемо да манифестујемо велике резултате у нашој борби, да жена постане слободан сарадник са мушкарцем на свима пољима рада, да постане његов слободни конкурент, као и сваки његов мушки колега.

Дискусије су биле лепе и плодне, добрих одбрана и једног и другог гледишта, и Конгрес је решио да се не заузме никакво дефинитивно становиште, већ да се цело питање остави на даљу студију.

V. Комисија за једнаке услове рада за мушкарца и жене, под председништвом Жил Арнолт, изазвала је највише дискусија, највише коментарисања у француској штампи, и највише размимоилажења у гледиштима. У веома добро израђеном извештају, по пажљиво извршеној анкети, изнето је пред

Конгрес стање у коме се данас налазе жене у разним професијама. Извештај у погледу положаја жене може нас прилично задовољити. Наравно да смо још далеко од онога што желимо, али узимајући у обзир препреке, које нам се стављају, прогрес је добар и сталан. Истина ток у напредовању жена у јавним функцијама је у неколико успорен, према ономе наглом напретку, који су жене учиниле првих година после рата, али је за нас главно, да је напредак и ако успорен ипак сталан и осетан.

Прокламујући принцип једнаких услова за рад, Комисија скреће пажњу Конгресу на законодавства, која се у овом погледу доносе. Потребно је да Конгрес усвоји извесно гледиште, које ће жене имати при њиховом утицају који врше на доношење ових закона.

Закони и правилници, који се односе на заштиту раденика, базирани су на теорији да држава има дужност и право да штити здравље и благостање свога народа. Тако има закона који регулишу часове рада, услове рада и т. д. Ови закони се примењују како на мушкарце тако и на жене. Али има извесних закона, основаних на гледишту да извесни услови рада много теже погађају жене но мушкарце, и они предвиђају нарочите заштитне мере за рад жена.

Један део делегата је бранио потребу одржавања оваквих специјалних заштита за жену, док је други део био одсудно противан, које је гледиште било и наше далегације. Закони, који предвиђају специјалну заштиту рада жене, сматрамо да нису базирани на једној широкој студији социјалних услова раденика, већ су више инспирисани традиционалном тачком гледишта. И као што су сви закони и параграфи који штите жену — а којих је пун и наш грађански законик — у место у њену корист увек окретали противу њених интереса, тако би исто и сваки закон, који предвиђа нарочита ограничења жениног рада, био само на њену штету. У моменту када тражимо једнака права, нећемо никакве привилегије за жену. Али се ипак зато са највећим задовољством поздравља сваки нови закон, који штити и побољшава рад оба пола. Ово гледиште је са великом већином победило.

Сада је дошло на ред питање трудне жене. Да ли да се и ту остави потпуна слобода, или да се ту интервенише нарочитим законским мерама? Гледишта су и овде била подељена.

Извесни противници специјалних заштита за жену нису увиђали да могу постојати препреке принципу слободе личног самоопределења. Оне траже само да закони загарантују жени могућност, да ако због свога материнства напусти рад, она има право на све привилегије пре и после порођаја (склониште, плату и т. д.), али да је закон не сме приморавати да оставља свој посао, ако она осећа да га може радити. Присталице супротног гледишта, — да закон мора регулисати рад трудне жене, — браниле су своје гледиште на следећи начин: закони морају забранити рад жена извесно време пре и после порођаја. Потпуна слобода индивидуалног самоопределења може се само донде бранити, док акција једног човека не почне да буде штетна за другога, а нарочито ако је она штетна за створење, које се само не може бранити, као што је овде случај. Заштитне мере за матер раденицу нису више привилегија за жене, већ заштита детета. Мати има право на све олакшице, па чак и на привилегије, у томе моменту када врши један најузвишенији друштвени задатак. Ово гледиште је заступала и наша делегација, и веома се енергично борила за његову победу.

Размимоилажења у гледишту су доводила до тако јаких дискусија, да је било тешко заузети дефинитивно становиште. Стога је Конгрес цело питање оставио и даље на студију. Изречено је само опште принципијелно гледиште, да сва будућа законодавства не буду базирана на разлици полова — остављајући да се у погледу заштите материнства врши једна анкета међу заинтересованим раденицама.

Овим сам завршила излагање радова на главним питањима третираним на Конгресу. Била су на дневном реду још нека питања општег значаја, по којима су донете резолуције, које ћемо публиковати.

Сада би хтела завршно да дам опис неколико карактеристичних црта конгреса и једну општу импресију добивену на Конгресу.

Ректор Сорбоне показао је велику љубазност, што је дозволио да се заседање овога Конгреса одржи на Сорбони, томе историском месту, коме још од VII века теже сви духови жељни науке и светлости.

После завршних предходних радова по Комисијама свечано је отворен Конгрес, 30. маја. Конгрес је отворен у великом амфитеатру Сорбоне, који може да прими неколико хиљада

душа. У тој свечаној дворани одржавају се велике свечаности у Паризу. 1918 год. је у тој истој дворани одржана импозантна свечаност, када је председник Вилсон примио титулу почасног доктора Сорбоне. Та иста дворана, која је недавно чула речи тога великога борца за интернационалну правду, била је и сведок, за време заседања И. А. колико су огромни напори жена, да се достигне победа оних идеја, које је он прокламовао и за које се он борио.

У интонацији химне миру, коју је изводио оркестар, у велику дворану су ступили званични представници француске, Управни одбор Алиансе, са председницом на челу. Сала је била окићене заставама 40 земаља, чије су представнице биле међу редовима делегата.

Конгрес је отворио у име француске владе господин Министар Просвете, поздрављајући покрет жена за њихово ослобођење. Министар је изјавио, као и сви доцнији званични представници највиших француски власти, да осећају сви тежину положаја, у коме се Француска налази оспоравајући својој жени то битно право свакога слободног грађанина — право гласа. Факт, да је француска влада званично отворила Конгрес, је један велики доказ колику важност званична Француска даје радовима Конгреса, и целом феминистичком покрету у њиховој земљи. Делегацију конгреса су званично примили председник републике, председник Сената и председник парламента. Код председника парламента је отишла делегација Управе Алиансе, са по једном преставницом свакога континента. Овога пута смо имали ту част, да је наша председница, г-ђа Петковић, била представница Европе у тој делегацији. Ове остале делегације су биле састављене од председница делегација свију земаља.

Интересовање публике за радове Конгреса је било веома велико. И за време заседања редовних седница, било је многобројне заинтересоване публике, али највећу пажњу Парижана су обратили велики јавни митинзи, који су се одржавали готово свакога вечера. На тим митинзима говорнице су биле готово саме жене, само једно вече је било остављено мушкарцима. Ти митинзи су били следећи:

1) Митинг на коме су жене целога света изразиле своје поздраве Алианси и Францускињама.

2) Једно од најинтересантнијих вечера било је вече, када

су жене романских земаља говориле против Наполеоновог Закона. Тога вечера смо имали задовољство да се дивимо говорничком таленту и лакоћи излагања најистакнутијих жена. Света је било толико много, да је сала у којој је држан скуп била мала да прими сву публику, и велики је број остао у предсобљима и степеницама за галерије. На протест публике, која је споља слушала овације које је у сали одушевљена публика изражавала, тражила је да чује и она говорнице. Брзо би одлучено, да се пошаљу говорнице и нестрпељивој публици, која жели да чује жене. Тако су по две говорнице. једна у сали, друга напољу, пред многобројним слушаоцима говориле свом јачином своје логике и свога говорничког дара против несретне одредбе Наполеоновог Закона. И у томе Паризу, где му је и колевка била, жене су означиле његов дефинитивни крах.

После дивног митинга другог вечера на коме су говориле само женепарламентарци, следеће вече је било резервисано само за мушкарце. На томе митингу су највиђенији људи разних земаља, хтели да манифестују своју солидарност у борби жене за њихова права и слободу. Било је 8 говорника: ирски сенатор; бивши председник Савета у Холандији; народни посланици Енглеске, Немачке, Слободне Ирске Земље и Сједињених Држава, и завршну реч је дао г. Godart сенатор и бив. министар француски. Сенатор француски је изјавио жаљење, да је његов колегиум баш тај, који је најодговорнији за овај тежак положај Француске, да се њена жена још не налази међу ослобођеним женама, и изразио је своју наду да ће у врло кратком року ово питање бити повољно решено и у Француској.

Вече последње манифестације Конгреса, било је посвећено најузвишенијој тежњи жене, тежњи која се осећа у целокупном њеном раду — било је посвећено пропаганди на пацифизму. Поред многобројних жена, које су говориле, одржао је говор и председник француског парламента, г. Ерио.

Те вечери били смо сведоци још једном више, да жена тежи да својим уласком у политички живот унесе нову еру у историји човечанства, еру љубави, триумфа правде. Кулминациона тачка свих манифестација били су говори Немица, Францускиња и Белгијанки, тих жена које су највише пропатиле због међусобне неслоге; оне искрено, поред одушевљеног плескања француске публике, срдачно и весело помажу једна

другу за победу најузвишенијега циља, коме културан човек мора да стигне. Овога вечера, поред свечаног тренутка, који се осећао у сали Трокадера, осећајући да дух новога доба почиње триумфовати у душама људским, и да ће тај нови дух донети нову срећу човечанству, у душама наших делегата осетио се један бол. Међу говорницама тога вечера није било и наше жене. Све жене које су тога вечера говориле, биле су из организације Светске Лиге за Мир и Слободу — ми у нашој земљи немамо преставница те Лиге, нисмо основали њену секцију и наша жена није могла тога вечера пледирати за ту узвишену идеју пацифизма, и ако је у својој домовини својим делом њен најбољи поборник. Ово истичем овде стога. што хоћу да апелујем на наше жене, да што пре у својој средини оснују секцију ове Лиге да не би још једном пред страним светом морали претрпети исти бол, који смо и оног свечаног вечера осетиле.

Тога вечера у Трокадеру преставнице 40 земаља, између којих 29 земаља признају жени право гласа, заверила су се да ће им најсветија дужност у њиховом раду бити да сарађују на успостављању мира међу народима.

После завршених радова на Конгресу је извршен избор нове управе. За члана управе феминистичке Алиансе, која има 21. лице, ушле су заступнице из 17 земаља међу којима је једна преставница и наше земље — ја сам изабрана за члана Управе и председницу Комисије за заштиту детета.

Наша делегација се трудила да оправда поверење, које јој је поверено, и да одговори свима дужностима, које су је очекивале, да заступа достојно нашу жену на томе великом форуму најјачих жена у целоме свету. Мислим да ми се неће пребацити као нескромно признање, што сматрам да смо своју дужност испуниле: данас најистакнутије социјалне раденице свију земаља знају за нашу земљу, познају нашу жену и њене напоре и више им није индиферентно хоће ли чути и њено мишљење у решавању великих социјалних проблема. И баш зато, што су нашу жену познали, њихово је изненађење још веће, да се она налази у тако бесправном положају, у коме нас још држе наши закони.

Инт. Ал. за Ж. П. Г. са много оправданих разлога се нада, да ће наши људи ускоро увидети колика је срамота за нашу

земљу, положај у коме се жена код нас налази. Да ли ће ту своју грешку умети брзо поправити?

Будућност ће нам на ово питање дати најбољи одговор.

Милена Атанацковић.

Женски Покрет у Јужној Србији

Женски Покрет одавна је желео да свој рад на просвећивању жена пружи и на Јужну Србију. Захваљујући начелнику Хигијенског Одсека Министарства Здравља г. Д-р Андрији Штампару та је жеља и остварена. Као најзгодније место за почетак рада изабрана је Пећ. Почетком фебруара г-ђица Даринка Лацковићева, шеф секције Женског Покрета за народно просвећивање, отпутовала је да прво упозна грађанство Пећи о намерама Женског Покрета, о значају домаћичких курсева који су од велике важности по напредак породице, а затим и наше шире заједнице, државе, чији прогрес у главном зависи од просвећене жене и мајке.

Дочек од стране целокупног грађанства био је искрен, братски. Сви предлози г-ђице Лацковић су примљени. Општина је одмах нашла зграду и узела на себе плаћање кирије за две године. Упис ученица је извршен и већ десетог фебруара са највећим нестрпљењем кренуле су за Пећ наставнице, г-ђа Савка Јовановић и г-ђица Станислава Убавић да отпочну свој апостолски рад у који уносе сву своју љубав и пожртвовање. Испит је заказан за шеснаести мај. Као и увек, добротом господина Министра Саобраћаја, омогућено је било делегатима из Хрватске, Словеначке и других женских организација из Београда, да присуствују испиту прве домаћичке школе Женског Покрета у Јужној Србији. Шеснаести мај биће у историји Женског Покрета забележен као датум. Двадесет две ученице, од којих су половина Црногорке, кћери досељеника 1912. и 1913. год. без икаквог страха пред пуном салом грађанства одговарале су на постављена питања.

Школски надзорник непрестано је добијао прекор: „Што ме тако мало питаш господине“? Госпођица Мица Племко, делегат из Љубљане, учитељица и стручна наставница Домаћичке Школе, била је изненађена постигнутим успехом и програмом рада који је обухватио све што је најпотребније

мајци и домаћици. Интелигенција младих ученица, које су већином неписмене, задивљавала је све присутне Напори које су уложиле наставнице уродиле су успехом и то је највећа награда и за њих и за Женски Покрет. После испита родитељи, који су у почетку са тешким срцем и неповерењем одвајали своје женско дете, са сузама у очима прилазили су члани цама Покрета, благосиљали су рад са речима: „на литурђији увек ћу сестро прво Вас да споменем и молим Бога да Вам да здравље па онда за моје укућане, немојте сестре прекинути свој рад, сву нашу ђецу дајемо Вам од свег срца да их научите, како ће од зла да се бране“.

Истог дана у вече ученице Домаћичке Школе приредиле су забавно вече са лепим програмом. Сала хотела „Сарајево“ била је препуна. Дивне народне ношње засењавале су очи. На лицима свих присутних огледала се срећа. Кад се дигла завеса из двадесет снажних грла заорила се химна. Публика стојећи слушала је побожно. Сви смо осећали једно исто: да је сан петвековних жеља остварен. Песма, вековима опевана, уткана иглом у дивним шарама пећских везова, у које је преплетен бол и туга за изгубљеном слободом и нада у победу правде и истине, остварена је. Буран аплауз орио се дуго и дуго. Раздраганост била је таква, да су певачко друштво „Дукађин“ и тамбурашко друштво „Његош“ молили да и они учествују у програму што је Покрет са највећим задовољством примио. Међу осталим тачкама отпевали су и Словеначку: „Раца плови по Драви“, што је необично дирнуло наше Словенкиње.

После програма остало се до зоре. Рано ујутру делегати су отпутовали срећни, задовољни, одушевљавајући се дивном околином, преко Ђаковице за Призрен одакле су одмах упутиле сестринске поздраве грађанима Пећи који су својом предусретљивошћу унели нову веру Женском Покрету за будући заједнички рад.

Милица Ј. Дедијер.

Белешке

Београдске жене и Општина. У прошлом броју донеле смо, све говоре који су одржани на збору жена против прашине.

После збора, представнице женских удружења са председницом Женског Савеза, г-ђом Петковић, отишле су у Оп-

штину и предале резолуцију потпредседнику г. Бобићу. Оне су му понудиле своју сарадњу у раду на одржавању чистоће у Београду и он је ту сарадњу примио.

Женски Покрет одржао је после тога неколико седница са делегатима свих женских организација, и на тим седницама решио је да се тражи од Општине:

1. Концесија за чишћење Београда, под условом да Општина уступи аутомобиле за изношење ђубрета, за поливање, као и све остале алатке потребне за чишћење, и цео приход такса које се наплаћују за одржавање чистоће.

2. Да се приме жене у општинску службу, на места која су у вези са одржавањем чистоће и здравља грађана.

Ови су предлози поднети Општини али до данас Женски Покрет није добио никакав одговор.

Поданство удате жене у Данској. По данском закону, данска жена кад се уда за странца задржава данско поданство, ако по закону, она не постаје удајом поданик државе које је и њен муж. Али она се сматра свакако поданик данске докле год живи у Данској.

Поданство удате жене у Француској. Француски Сенат примио је закон који регулише поданство удате жене. По томе закону, францускиња која се уда за странца, или странкиња која се уда за француза може задржати свој националитет, са оградом за странкињу да је дужна, ако јој закон њене земље тако прописује, да прими поданство свога мужа. Исто правило важи и за францускињу, ако она по удаји пређе у земљу свога мужа, у којој је такав закон. Ако не постоје такве тешкоће може жена слободно уговором, своје поданство везати за мужевљево.

Закон садржи, даље, услове под којима се може поново прећи у француско поданство. Нарочити прописи уређују натурализацију пунолетне и малолетне, брачне и ванбрачне деце.

Жене свештеници у Данској. У парламенту гђа Елма Мунк предложила је, да жене врше свештеничку дужност на женским клиникама и у женским затворима. Гђа Елма Мунк је с великим успехом бранила свој предлог против јаке опозиције. Очекује се да ће се за врло кратко време законом проширити делокруг рада жена свештеника.

Еманципација индиских жена. Благодарећи заузимању великог реформатора индиског Матма Ганди-а једна нова концепција морала, захватила је Индију у погледу обичаја према удовицама.

Некада су жене, које би смрћу изгубиле своје мужеве морале бити спаљене на дан сахране својих мужева. Овај варварски обичај укинут је, али и поред тога удовицама није било лако живети, јер су биле осуђене на веома бедан и несретан живот. Недавно је Матма Гамди предложио нов закон у корист жена који гласи:

1. Ни једна млада девојка не може се присилити на удабу пре навршене 15 године.

2. Удовице млађе од 15 год. имају се преудати.

3. Младим женама удатим од 15 год. обудовљеним од 16 год. треба омогућити поновну удају.

4. Родитељи младих удова дужни су да човечно поступају према њима и пруже им потребно васпитање.

Све Данкиње титулисаће се „Госпођо“. Данске феминискиње имају да забележе још једну нову победу. Већ дуго време боре се оне као и друге феминискиње многих земаља, да се не праве разлике између титуле „Госпођа“ и Госпођица“ већ да се госпођица одстрани.

Данска влада задовољила је недавно захтеве својих феминискиња и донела решење да се све особе женског рода самице или удате имају титулисати у званичним актима са „Госпођо“.

Помен изгинулим херојима на Делиграду. У недељу 11. јула ов. год. одржан је свечан помен на старом делиградском шанцу борцима палим у рату за ослобођење и независност 1876. године.

Том приликом наше жене манифестовале су своју високу националну свест. Народни Женски Савез, Женско Друштво, Коло Српских Сестара, Друштво Књагиње Љубице, испослали су своје делегате да се поклоне сенима палих јунака. Потпредседница Народ. Жен. Савеза г-ђа Мила Симић у име свију жен. организација положила је велики лаворов венац и одржала говор у коме је нагласила непоколебљиву истрајност и љубав којом се жене данашње велике Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца прихватају рада у жељи да помогну стварање једне срећне и ведре будућности поколењу, чији су очеви пролили свету крв за слободу, уједињење и част домовине.

Питање женске полиције у Аустрији. Савез аустриских женских друштава тражи увођење женске полиције. Савез се позива на успехе који су, на томе пољу, постигнути у Енглеској.

Просвећена жена — књига живота. Наслов ове књиге — коју нам у лепом преводу госпођа Јулка Јањић данас пружа — не одговара баш сасвим тачно њеној садржини. У њој се стварно мало говори о просвећености, а врло много о љубави. Више књига љубави него живота, ова би се књига могла донекле сматрати као покушај стварања једне естетике љубави.

Г-ђа Труска пл. Богинска тачно је опазила да и ако сви људи воле, има мало њих који умеју лепо да воле. Незнање, неумешност, немарност, непажња и неваспитање супружника, често су главни узроци несрећних бракова. Да би се те несреће избегле, Г-ђа Труска пл. Богинска изнела је у овој књизи један низ савета и поука.

И ако се многи од тих савета оснивају на врло тачним опажањима, и ако би несумњиво користили онима, који би се по њима управљали, ипак књига г-ђе Труске пл. Богинска оставља за собом утисак једне неозбиљне, скоро нездраве књижевности.

Узрок тог утиска долази вероватно од тога, што је основна идеја те књиге нетачна. Госпођа Труска пл. Богинска говори о браку тако, као да се он склапа, поглавито због полне љубави, и као да се у уживањима те љубави налази највећа срећа и највеће блаженство, које један људски створ може у свом животу искусити. Међутим у ствари није тако. У природи је љубав само средство једног рада, коме је главни циљ рађање деце. Зато што је само једно средство, љубав не може никад бити сама себи циљ, као што не може бити ни главни циљ живота једног човека.

Као и богаство, слобода власт и т. д. љубав је једно од оних потребних, врло често неопходних средстава, без којих се извесни радови не би могли с успехом извести, али која сама за себе нема много вредности за човека.

То је разлог због кога сама љубав не може никад да дâ човеку једну потпуну срећу, него само једно тренутно уживање, иза кога остаје увек једно осећање празнине, разочарења, утисак нечег недовршеног и неуспелог. Незнајући ни сами

шта је узрок том разочарењу, људи који траже срећу у љубави, осећају непрестано потребу, да мењају предмет своје љубави, надајући се да ће им други предмет потпунију срећу дати.

Права, потпуна срећа у браку не налази се у љубави, него у деци. Она јака доживотна веза, која везује човека и жену у браку, не оснива се на полној љубави, него на заједничком раду и заједничкој љубави према деци. Исти циљ рада исти идеал живота, исте патње и исте радости стварају код човека и жене једно осећање, које је много јаче, сталније и узвишеније од полне љубави јаче чак и од саме смрти, које вредност и лепоту једног брака чини, а то је: пријатељство.

Ја се бојим да и поред својих лепих намера г-ђа Труска пл. Богинска неће овом књигом успети да постигне оно што је желела. Младе жене, које по њеној књизи буду стварале своје појмове о браку, биће јако разочаране са реалним браком у коме их место блаженства полне љубави, чека један озбиљан рад.

П. Р.

„Slovenska Žena“. Izašla je iz štampe knjiga „Slovenska Žena“, koju je izdalo Splošno Žensko Društvo u Ljubljani, prilikom proslave dvadesetpetogodišnjice svoga osnivanja. Ovo delo je najlepša istorija kulturnog razvitka slovenske žene, od najudaljenijeg istoriskog doba do danas. Težnje, napori i velika dela slovenačke žene izneti su u manjim člancima, koje su napisale sa malim izuzetkom, gotovo samo žene. Ova nam knjiga najbolje ilustruje, kako je moćan faktor u ustoriskom razvitku našeg naroda bila slovenska žena. Tiha, ali duboka i svesna Slovenkinja je pod najtežim prilikama umela da sačuva sve najlepše osobine naše slavenske rase i da se uzdigne do zavidne visine.

Publikacijom „Slovenske Žene“ Splošno Žensko Društvo najlepše manifestuje težnje svoga obilnog dvadesetpetogodišnjeg rada. Ovo delo je jedno od najlepših dela za našu ženu i moglo se ovako uspešno pojaviti samo kao rezultat neumornog rada, punog požrtvovanja i velikog smisla urednice g-đe Minke Govekar. Ovom knjigom g-đa Govekar kruniše svoj besprimerno odani rad kao dvadesetpetogodišnji sekretar Splošnog Ženskog Društva, o komećemo u idućem broju Ženskoga Pokreta više pisati.

Ženski Pokret pozdravlja pojavu „Slovenske Žene“, i najtoplije preporučuje svojim čitateljkama da je nabave, preko Splošnog

Ženskog Društva u Ljubljani. Želimo da ova knjiga da pobude i ostalim našim ženama, da se isto tako lepo izradi i istorija rada žena ostalih krajeva naše domovine.

Просвећена жена Сексуална Библиотека. *Просвећена жена,* књига живота од *Труске Пл. Богинске,* превела Јулка Јањићка, професор у пензији, Београд, штампарија и цинкографија „Време“, са 12 слика, цена 40 динара. — Није претерано тврдити: да је данас пуно несрећних бракова. Шта је томе узрок? Нешто ратови и њихове зле последице; нешто расклиматани живци услед ратова; нешто послератна скупоћа и трка за уживањима. Ну сем тога има и других узрока. Бракови се често пута склапају из рачуна, а без нарочите наклоности; често пута без потребног здравља, без којега не може бити среће у браку. Много пута улази се у брак без нарочитог васпитања за велике дужности у браку. Често пута нема узајамног познавања и подударања, нема душевне хармоније међу брачницима, без које нема трајне среће.

Књига, коју добисмо у течном преводу г-ђе Јањићке, разлаже о савременом браку и његовим невољама, а нарочито о погодбама боље среће у браку. Према садржају, у књизи се говори о млађој девојци, о вереничком добу, о младој жени у браку, о полном животу мужа и жене у браку, о деци, о мајци, о полном животу мушкараца пре брака и ван брака, о полном животу жене ван брака, о опасним годинама, о проституцији

Горња књига је писана на основу богатог личног искуства познавања савременог друштва и познавања књижевности о браку, љубави и полном питању. Ауторка познаје до танчина женску душу, али исто тако и душу мушкараца; њој служи на част, што је непристрасна и према мушкињу. Познајући све лоше стране данашњих бракова, она тежи ка разумној форми савременог брака; њена је намера да од брака створи једну срећну заједницу, у којој ће цветати лепота и поезија, у којој ће се рађати боља, здравија и напреднија деца — деца љубави, т. зв. „Божја деца“.

Стога с правом тражи ауторка полно обавештење омладине, дакле и женске, у погодно време. У току излагања, она износи примере сексуалног обавештења у подесном облику, полазећи од оплођења у биљака и животиња. Много истиче

важност узајамног слагања и попуштања, а нарочито љубави у браку.

По њој, муж треба да гледа у жени не само друга, већ и љубазницу, а од жене много зависи, да то увек и буде.

Књига је написана са намером, да буде вођ у животу за брачнике и за оне који се спремају за брак; њене су тежње етичке и еугеничке т. ј. да изазову бољи морал и што напреднији подмладак. И ако додирује еротичка питања и сексуалне односе, ипак је књига дубоко морална, те се може без зазора у руке узети. То се види из ових навода: „Брак у будућности мора бити узвишенији; он не сме бити само телесна, већ и душевна веза, из које ће се рађати савршенији људи“ (стр. 6).

„И муж и жена сами стварају и одржавају своју срећу. Зато нека је брижљиво чувају и нека се обоје труде, да им љубав никад не изгуби своју чаробну моћ“ (стр. 8).

Или при крају књиге: „У овој сам књизи изнела све заблуде и погрешке данашњега друштва и предложила реформе за нов, бољи живот у будућности.... Помозите ми да нађемо пут, који води право преко новог моста спасењу човечанства, чији су чланови „изгубљени“ (стр. 151).

Предња књига може се стога топло препоручити не само брачницима, већ и омладини која се спрема за брак, а тако и свима мисаоним људима, који желе да унесу савременије и правилније реформе у данашњи брак, који често пута скрива породичне трагедије.

Књига је украшена са 12 лепих слика, којима је смер: да покажу лепоте тела у безазленом облику. Због ових уметничких слика на финој хартији, свакако је и цена књизи нешто већа, т. ј. 40 динара. Ну кад се имају у виду врлине и лепе стране ове књиге, онда је њена цена незнатна. **П. М. И.**

Леди Абердин и наш Народ. Жен. Савез. У последњем броју Bulletin-а, органу међународ. Жен. Савеза Леди Абердин председница међународ. Жен. Савеза изјављује своје дубоко жаљење што је због генералног штрајка у Енглеској била принуђена да одложи свој пут за Букарешт, где је требала присуствовати седници ужег одбора међународ. Савеза. Леди Абердин наглашује са много љубазности, да јој је због тога одлагања онемогућено задовољство, да учини посету женама Краљевине С. Х. С. и да се упозна са одличним радом њиховог Народ. Жен. Савеза и његовим члановима.

МОЛЕ СЕ ПРЕТПЛАТНИЦИ ДА ДО КРАЈА ЈУЛА МЕСЕЦА ИЗМИРЕ ПРЕТПЛАТУ

Женски покрет излази сваког 15 у месецу (изузев јула и августа). Претплата на Женски Покрет за 1926. годину износи 50·— дин.

Претплату примају повереници, а у Београду администратор у Женском Клубу, Вука Караџића 18.

Моле се претплатници да достављају сваку промену адресе.

Ко од претплатника не прими број до 25-ог у месецу, нека га тражи накнадно од администрације.

Уредништво ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА моли све писце које интересују феминистичка питања да му шаљу чланке, реферате и белешке, који се односе на та питања.

Рукописе треба слати на адресу: Уредништво ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА, Београд, Вука Караџића 18.

Рукописи се не враћају.

НАШИ ПОВЕРЕНИЦИ

Алексинац — Марија Николић
Бијељина — Даринка Милутиновић, секретар К. С. С.
Брчко — Буровић, књижар
Велика Кикинда — Јованка Поповић, учитељица
Велико Градиште — Женска Подружина
Врњци — Ана Стижанин
Гор. Милановац — Зора Ракићева, учитељица
Завидовић — Босна — Десанка Плавшић
Заблаће (Чачак) — Персида Глигоријевић учит.
Зајечар — Женска Подружина
Зајечар — Савка Станојевић, пред. К. С. С.
Зајечар — Милица Смиљанић, студент
Крушевац — Коло Српских Сестара
Крагујевац — Кат. Огњановић пред. Жен. Покрета
Лесковац — Евгенија Динић учитељица
Лозница — Дана Б. Ристић, председ. Ж. Подружине
Љубљана — Ćirila Štebi
Никшић — Станица Шаровић, учит.
Неготин — Даринка Јовановић
Мостар — Мара Мучибабић
Обреновац — Љубица С. Мићић пред. К. С. С.
Пожаревац—Лепосава М. Павловић, пред. Ж. Друштва
Прилеп — Даница Јованчић секретар, К. С. С.
Сарајево — Војислава Јанковић учитељ.
Сушак—Милица Видовић, председ. Доброт. Задруге
Сремска Митровица — Мила Стојнић п.председница Кола Српских Сестара
Смедерево — Персида Ристић
Скопље — Љубица Николајевић, учитељица
Суботица — Даница Радулашки
Чачак — Љубица Ј. Матић, благ. Жен. Подружине
Шабац — Јованка Ћосић
Ужице — Цвета М. Поповић

Власник: за Женски Покрет **Милица Дедијер**

Графички Уметнички Завод „ПЛАНЕТА“ Ускочка 10. Тел. 6-61.